

**PIERWSZY PREZES
SĄDU NAJWYŻSZEGO
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Warszawa, dnia 19 grudnia 2011 r.

BSA II – 4110 – 9/11

Sąd Najwyższy

Izba Karna

Na podstawie art. 60 § 1 ustawy z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym (Dz. U. Nr 240, poz. 2052 z późn. zm., cyt. dalej jako u. SN) wnoszę o rozstrzygnięcie przez skład siedmiu sędziów Sądu Najwyższego rozbieżności w wykładni prawa, występującej w orzecznictwie Sądu Najwyższego i sądów powszechnych w zakresie dotyczącym następującego zagadnienia prawnego:

„Czy posiedzenia sądu karnego są jawne zewnętrznie?”

U z a s a d n i e n i e

I. Rozbieżność w wykładni prawa, która zarysowała się w orzecznictwie dotyczy problematyki jawności zewnętrznej posiedzeń sądu karnego. W judykaturze pojawiły się w tej kwestii dwa przeciwne stanowiska.

W wyroku SN z dnia 25 marca 2004 r., podniesiono, że brak w kodeksie postępowania karnego unormowań regulujących jawność posiedzeń w żadnym wypadku nie oznacza, że są one niejawne, a więc niedostępne dla uczestników postępowania i publiczności. Przepisy art. 96 k.p.k. określają jedynie podmioty (strony, inne osoby), które mają prawo wziąć udział w posiedzeniu, a nawet obowiązek udziału, gdy tak ustawa stanowi (§ 1), i wówczas należy je o terminie posiedzenia zawiadomić, albo też mają prawo wziąć w nim udział o ile stawią się na posiedzenie, o terminie którego ich się nie powiadamia (§ 2). Z tych unormowań wynika jednak, że

każde posiedzenie sądu jest dostępne nie tylko dla stron oraz osób niebędących stronami, określonych w art. 96 § 1 k.p.k., ale także dla osób postronnych – publiczności, których obecność, w przeciwieństwie do postępowania cywilnego (art. 152 zdanie drugie k.p.c.), nie jest wyłączona przez żaden przepis karnej ustawy procesowej. Tak jak w wypadku rozprawy, o wyznaczeniu terminu każdego posiedzenia, osoby zainteresowane, których sąd nie zawiadamia o tym z urzędu, mogą uzyskać stosowną informację w sekretariacie sądu, a także zapoznając z się wokandą umieszczoną w miejscu odbywania posiedzenia. Wówczas jednak, gdy posiedzenie odbywa się „bez udziału stron”, są one uprawnione jedynie do obecności na posiedzeniu, nie mając prawa do zabierania głosu, czy składania wniosków, a więc na zasadzie takiej jak osoby postronne – publiczność. W ocenie Sądu Najwyższego jawność zewnętrzna – publiczność rozprawy i posiedzenia, co do istoty, jest taka sama, jako że są one dostępne zarówno dla stron, jak i innych osób, a wyłączenie jawności posiedzenia następować będzie, na podstawie przepisów rozdziału 42 Kodeksu postępowania karnego stosowanych przez analogię, w tych samych wypadkach, gdy wyłącza się jawność rozprawy, a więc nigdy nie będzie to dotyczyło ogłoszenia wyroku (*wyr. SN z dnia 25 marca 2004 r., I KZP 46/03, OSNKW 2004, nr 4, poz. 39*).

Konsekwencje podzielenia poglądu Sądu Najwyższego zaprezentowanego w wyroku z dnia 25 marca 2004 r., są daleko idące. Przyjęcie bowiem, że jawność zewnętrzna – publiczność rozprawy i posiedzenia, co do istoty, jest taka sama, oznacza procedowanie na posiedzeniu z udziałem publiczności bez potrzeby wydawania w tym przedmiocie jakiegokolwiek orzeczenia, co miało miejsce przykładowo na posiedzeniach Sądu Rejonowego we Włoszczowie z dnia 24 czerwca 2009 r., (II Kp 179/09) oraz z dnia 10 grudnia 2009 r. (II Kp 435/09). Stosownych decyzji procesowych o charakterze negatywnym wymagałoby jedynie ograniczenie jawności posiedzenia na zasadach analogicznych jak w przypadku rozpoznania sprawy na rozprawie. Przykładem tego może być postanowienie Sądu Rejonowego w Płocku z dnia 31 sierpnia 2009 r. (VII K 405/09), w uzasadnieniu którego argumentowano, że użyte w art. 42 § 2 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (*Dz. U. z Nr 98, poz. 1070 z późn. zm.; cyt. dalej jako u.s.p.*) sformułowanie „sądy rozpoznają i rozstrzygają sprawy w postępowaniu jawnym” nie odnosi się jedynie do decydowania w przedmiocie głównego nurtu procesu, ale również do procedowania na posiedzeniu pojedynczym. Orzekając w

przedmiocie wyłączenia jawności posiedzenia Sąd stwierdził, że wprawdzie art. 359 pkt 2 k.p.k. wprost dotyczy rozprawy, jednakże należy go stosować *per analogiam* do posiedzeń, albowiem również i wtedy mogą być poruszane kwestie dotyczące ważnych interesów prywatnych, których upublicznienie może powodować uszczuplenie interesów tych osób, nie służąc jednocześnie w żaden sposób ochronie interesu publicznego.

II. Odmienne stanowisko, sprowadzające się do założenia, że atrybut jawności zewnętrznej wiąże się wyłącznie z rozprawą i że brak jest podstaw do stosowania w tym zakresie analogii, zajęto w szeregu orzeczeń sądów powszechnych. Przykładowo w postanowieniu z dnia 8 grudnia 2010 r. Sąd Apelacyjny w Katowicach odmówił wyrażenia zgody na udział w posiedzeniu osób trzecich argumentując, że brak jest podstaw prawnych do jawności zewnętrznej posiedzenia w sprawie dotyczącej rozpoznania skargi na przewlekłość postępowania przygotowawczego (II S 69/10). Podobne stanowisko zajął Sąd Apelacyjny w Katowicach rozpoznając wniosek w przedmiocie wyłączenia sędziego. W uzasadnieniu postanowienia z dnia 19 stycznia 2011 r. podniesiono, że przebieg posiedzeń w sprawach karnych reguluje treść art. 96 § 1 i 2 k.p.k., który nie przewiduje ich jawności zewnętrznej (II AKz 880/10).

W obszerniejszym wywodzie, stanowiącym uzasadnienie postanowienia z dnia 14 września 2011 r., Sąd Apelacyjny w Katowicach podniósł, że przepis art. 96 k.p.k. określa w sposób jednoznaczny zasady udziału stron oraz osób nie będących stronami, jeżeli ma to znaczenie dla ochrony ich praw i interesów w posiedzeniu sądowym. Wyraża się w tym realizacja zasady jawności wewnętrznej w tej czynności. Powyższe uregulowanie – w ocenie Sądu – nie przewiduje natomiast udziału publiczności w posiedzeniu. Z kolei przepis art. 356 § 1 i 2 k.p.k. określa zasady udziału osób w rozprawie sądowej. Takie unormowanie przez ustawodawcę przedmiotowej kwestii jednoznacznie wskazuje, iż dopuszcza on udział publiczności, ale tylko na rozprawie. Nie ma natomiast uzasadnionych przesłanek prawnych, aby to uregulowanie przenosić na grunt posiedzenia sądowego. Co więcej, osoby o których mowa w art. 96 § 1 k.p.k., to oprócz stron tylko takie, których udział w posiedzeniu uzasadniony jest ochroną ich osobistych praw i interesów, z tym, że nie należy ich utożsamiać z publicznością. Za taką osobę może być uznany np. poręczyciel (*II S 40/11, analogicznie w postanowieniu Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 5 stycznia 2011 r., II S 84/10, oraz postanowieniu Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 29 września 2011 r., II S 40/11*).

Z kolei w postanowieniu Sądu Rejonowego Gdańsk – Północ z dnia 14 września 2011 r. (II Kp 614/11), nie uwzględniając wniosku oskarżonego o wyrażenie zgody na obecność publiczności w trakcie posiedzenia, podniesiono, że art. 96 § 1 k.p.k. nie przewiduje obecności na posiedzeniu innych osób, niż wymienione w tym artykule. Jakkolwiek art. 45 ust. 1 Konstytucji RP stanowi o jawności zewnętrznej sprawy, to kodeks postępowania karnego kompleksowo reguluje kwestę jawności zewnętrznej posiedzeń. Stąd też zasadą jest, że są one niejawnym dla publiczności.

Jawność zewnętrzna posiedzenia (w odniesieniu do przedstawicieli związków zawodowych i delegata Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka) ograniczona została na skutek postanowień Sądu Okręgowego w Zamościu z dnia 7 lipca 2008 r. II Kp 111/08; II Kp 112/08; II Kp 113/08; II Kp 114/08 II KP 115/08; II Kp116 /08; II Kp 117/08. W uzasadnieniu powołano się nie tylko na treść art. 96 k.p.k., ale również wyeksponowano potrzebę zachowania w tajemnicy informacji pochodzących z prowadzonego postępowania przygotowawczego.

O niejawnym charakterze posiedzeń świadczą również postanowienia Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 19 lutego 2008 r. (II AKz 100/08), z dnia 11 sierpnia 2009 r. (II AKz 1006/09) z dnia 2 lipca 2010 r. (II AKz 517/10), z dnia 26 października 2010 r. (II AKz 791/10) oraz z dnia 27 stycznia 2011 r. (II AKz 1/11), w jakich ograniczono udział przedstawicieli radia, telewizji i prasy, którzy stawili się na posiedzenie celem utrwalania jego przebiegu. Tego rodzaju orzeczenie wydał również Sąd Rejonowy w Augustowie (postanowienie z dnia 26 maja 2010 r., II K 175/10) oraz Sąd Rejonowy w Radomiu (postanowienie z dnia 20 czerwca 2011 r., II Kp 203/10).

Postanowienia o niewyrażeniu zgody na dokonywanie rejestracji przebiegu posiedzenia przez przedstawicieli mediów, z argumentacją, iż taka możliwość dotyczy jedynie rozprawy, zostały natomiast wydane przez Sąd Okręgowy w Lublinie (*postanowienia: z dnia 2 sierpnia 2011 r. IV Kp 528/11, z dnia 10 lutego 2011 r., IV K 505/10, z dnia 29 marca 2011 r., IV K 62/11, z dnia 9 sierpnia 2011 r., IV K 231/11*).

III. Rozbieżność w wykładni, o jakiej mowa w dyspozycji art. 60 § 1 u. SN sprowadza się zatem do odmiennej interpretacji art. 96 k.p.k. W wyroku Sądu Najwyższego z dnia 25 marca 2004 r. (*I KZP 46/03, OSNKW 2004, nr 4, poz. 39*) opowiedziano się za jawnością posiedzeń sądu karnego. Z kolei w orzecznictwie sądów powszechnych (*w tym m.in. w postanowieniach SA w Katowicach: z dnia 8 grudnia 2010 r. (II S 69/10); z dnia 19 stycznia 2011 r. (II AKz 880/10); z dnia 14 września 2011 r. (S 40/11), z dnia 5 stycznia 2011 r., (II S 84/10), z dnia 29 września*

2011 r., (II S 40/11), czy też postanowieniach SO w Zamościu z dnia 7 lipca 2008 r.: II Kp 111/08; II Kp 112/08; II Kp 113/08; II Kp 114/08 II KP 115/08; II Kp 116 /08; II Kp 117/08) możliwość udziału publiczności w posiedzeniach sądu karnego zakwestionowano. Przedstawione powyżej rozbieżności w orzecznictwie nie wynikają jedynie z odmiennego stosowania prawa, lecz z jego odmiennej wykładni, w tym przede wszystkim systemowej, która w konsekwencji doprowadziła do przeciwnych rozstrzygnięć (zob. postanowienie SN z dnia 25 lutego 2005 r. I KZP 33/04 LEX Nr 142537, postanowienie SN z dnia 22 września 2004 r. III CZP 25/04 OSNC 2005, Nr 7-8, poz. 146).

IV. Niezależnie od przedstawionych rozbieżności orzeczniczych o doniosłości przedmiotowego zagadnienia świadczą również załączone do wniosku opinie prezesów poszczególnych Sądów Apelacyjnych. Za wyjątkiem jedynie apelacji rzeszowskiej powszechnie sygnalizowano odmienny sposób interpretowania art. 96 k.p.k., co świadczyć może o tym, że zagadnienie ma charakter ogólnopolski, a skala rozbieżności z pewnością obejmuje szerszy zakres przypadków niż ten, jaki udało się udokumentować w niniejszym wniosku.

V. Kwestia jawności zewnętrznej posiedzeń, w kontekście przeobrażeń współczesnego modelu polskiego postępowania karnego i wyraźnych tendencji do orzekania w odniesieniu do głównego nurtu procesu poza rozprawą, z pewnością nabiera nowego znaczenia. W szczególności chodzi o stale rosnącą liczbę spraw, które są rozpoznawane na posiedzeniach z zastosowaniem trybów konsensualnych (szerzej zob. np. J. Czapska, S. Waltoś, *Zagubiona szybkość procesu karnego. Światło w tunelu*, Kraków 2007).

Problematyka jawności zewnętrznej posiedzeń sądowych w sprawach karnych, w odróżnieniu do np. procedury cywilnej, czy sądowo – administracyjnej, nie została jednoznacznie uregulowana w kodeksie postępowania karnego. Z faktu tego można wywieść dwa skrajne wnioski. Po pierwsze, można argumentować, że skoro zagadnienie jawności zewnętrznej posiedzeń nie zostało normatywnie określone, to brak jest podstaw prawnych do ich prowadzenia z udziałem publiczności. Gdyby bowiem intencją ustawodawcy było upublicznienie posiedzeń to uczyniłby to wprost w ustawie procesowej, tak jak w przypadku rozprawy (art. 355 k.p.k. i n.). Uprawnione jest również przyjęcie założenia zgoła odmiennego, iż z uwagi na brak stosownej regulacji, do procedowania na posiedzeniu należy odpowiednio stosować przepisy odnoszące się do jawności rozprawy sądowej.

Pierwsze stanowisko może nasuwać pewne wątpliwości w aspekcie konstytucyjnym i prawnomiędzynarodowym. Skoro bowiem w art. 45 ust. 1 Konstytucji RP zagwarantowano jawność rozpatrzenia sprawy sądowej, to znaczenie wtórne powinna mieć okoliczność, czy następuje to na rozprawie, czy na posiedzeniu. Podobne znaczenie interpretacyjne należy nadać art. 6 ust. 1 Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności (EKPCz), w którym z kolei zapewnia się jawne rozpatrzenie kwestii zasadności oskarżenia w sprawie karnej.

Drugi pogląd jest wątpliwy z systemowego punktu widzenia, albowiem w treści art. 96 k.p.k. brak jest generalnego odesłania do przepisów rozdziału 42 k.p.k., a taką konstrukcję normatywną przyjęto w kodeksie postępowania karnego dla określania wzajemnych relacji pomiędzy jego poszczególnymi przepisami (odpowiedniego stosowania przepisów dotyczą np. art. 16 § 2 k.p.k., 32 § 3 k.p.k., art. 34 § 2 k.p.k., art. 44 k.p.k., art. 55 § 1 k.p.k., art. 88 k.p.k., art. 89 k.p.k., art. 94 § 2 k.p.k., art. 106 k.p.k., czy art. 518 k.p.k.).

Przyjęcie pełnej jawności lub pełnej tajności posiedzeń jest w związku z powyższym zbyt kategoryczne. Istotą zagadnienia jest zatem ustalenie tego, które posiedzenia są jawne zewnętrznie i jaka jest podstawa prawna do takiego procedowania sądu, skoro kodeks postępowania karnego w tym zakresie nie zawiera stosowanych rozwiązań.

Wyjściowe znaczenie powinny mieć w tym przypadku wspomniane już przepisy rangi konstytucyjnej i konwencyjnej. Możliwość ich stosowania w postępowaniu karnym znajduje oparcie w art. 8 ust. 2 Konstytucji RP, który nakazuje bezpośrednio jej stosowanie oraz art. 92 ust. 2 Konstytucji RP, który z kolei przesądza o pierwszeństwie ratyfikowanej za zgodą parlamentu konwencji międzynarodowej przed ustawą, jeśli nie da jej się z tą ustawą pogodzić. Za takim rozwiązaniem – jak podnosi się w literaturze – przemawia dodatkowo fakt, że kodeks postępowania karnego nie wyłącza publiczności posiedzeń sądu, lecz po prostu nie zawiera uprawnień osób postronnych do uczestniczenia w posiedzeniu. Bezpośrednie stosowanie Konstytucji RP, czy normy traktatowej nie następuje tu zatem wbrew wyraźnemu zapisowi ustawy (*P. Hofmański, O jawność posiedzeń sądowych w: A. Marek (red.), Współczesne problemy procesu karnego i jego efektywności. Księga pamiątkowa Profesora Andrzeja Bulsiewicza, Toruń 2004, s. 129 – 130*).

Artykuł 45 ust. 1 Konstytucji RP zapewnia jawne rozpatrzenie sprawy karnej bez względu na forum, na jakim to następuje. Oznacza to, że wymóg jawności odnieść należy także do posiedzeń. Słusznie bowiem zauważa się w doktrynie, że zawężenie wymogu jawności jedynie do przypadków rozpoznania sprawy na rozprawie powodowałoby, że ustawodawca zwykły mógłby osłabiać gwarancje konstytucyjne wynikające z tego przepisu przez prosty zabieg polegający na zmianie forum orzekania (*P. Hofmański, Uzasadnienie postanowienia o oddaleniu kasacji (na tle postanowienia Trybunału Konstytucyjnego) PiP 2005, nr 7, s. 45*). Zasadnicze znaczenie dla analizowanego zagadnienia ma zatem kwestia tego jak należy rozumieć pojęcie sprawy, o jakim mowa w art. 45 ust. 1 Konstytucji RP. W orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego dominuje pogląd, że termin ten na tle ustawy zasadniczej ma charakter autonomiczny, niewynikający z pojęcia sprawy zdefiniowanego na użytek poszczególnych postępowań sądowych; dotyczy on wszelkich sytuacji, w których pojawia się konieczność rozstrzygnięcia o prawach danego podmiotu (zob. np. wyr. TK z dnia 10 maja 2000 r., K 21/99, OTK 2000, nr 4, poz. 109, wyr. TK z dnia z dnia 12 maja 2003 r., 2003 r., SK 38/02, OTK – A 2003, nr 5, poz. 38, wyr. TK z dnia 18 maja 2004 r., SK 38/03, OTK – A 2004, nr 5, poz. 45, wyr. TK z dnia 14 marca 2005 r., SK 35/04, OTK – A 2005, nr 3, poz. 23). Podnosi się również, że termin „sprawa” w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji RP obejmuje spory prawne między osobami fizycznymi i prawnymi, wynikające ze stosunków cywilnoprawnych, administracyjno – prawnych oraz rozstrzygnięcie o zasadności zarzutów karnych. Jego znaczenie nie wyczerpuje się jednak na tym katalogu. Generalnie chodzi o „rozstrzygnięcie o prawach danego podmiotu”. Do kategorii praw, o których rozstrzyga sąd sprawujący wymiar sprawiedliwości należą więc wszelkie inne prawa, których istnienie wynika z całokształtu obowiązujących regulacji prawa materialnego (wyr. TK z dnia 14 marca 2005 r., K 35/04, OTK - A 2005, nr 3, poz. 23, zob. również A. Kubiak, *Konstytucyjna zasada prawa do sądu w świetle orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego*, Łódź 2006, s. 185 i n., P. Wiliński w: P. Wiliński (red.), *Rzetelny proces karny*, Warszawa 2009, s. 315 i n.).

Ze względu na szeroką wykładnię art. 45 ust. 1 Konstytucji RP nie powinno budzić wątpliwości, że w zakresie tym mieści się orzekanie co do głównego nurtu procesu, czyli rozstrzygnięcie w przedmiocie odpowiedzialności karnej sprawcy. Ten aspekt działalności orzeczniczej sądu – z uwagi na jego znaczenie – powinien być jawny zewnętrznie. Inaczej natomiast należy ocenić posiedzenia sądu, na których

rozstrzygane są kwestie incydentalne. W takiej sytuacji dla realizacji gwarancji konstytucyjnych wystarczające jest zapewnienie jawności wewnętrznej (*w odniesieniu do jawności wewnętrznej posiedzenia w przedmiocie zażalenia na zatrzymanie zob. wyr. TK z dnia 11 czerwca 2002 r., SK 5/02, OTK-A 2002, nr 4, poz. 41*).

Jeżeli chodzi natomiast o gwarancje konwencyjne, to w treści art. 6 ust. 1 EKPCz mowa jest o jawnym rozstrzygnięciu kwestii zasadności oskarżenia w sprawie karnej. Również w tym przypadku brak jest podstaw, aby zawężyć ten wymóg wyłącznie do sytuacji procedowania na rozprawie.

Mając na uwadze powyższe zasadne wydaje się przyjęcie, że jawne są te posiedzenia sądu, których przedmiotem jest kwestia odpowiedzialności karnej sprawcy za zarzucany mu czyn lub kwestia dopuszczalności procesu (w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji RP oraz art. 6 ust. 1 EKPCz). Tego rodzaju kryteria spełniać mogą posiedzenia dotyczące: umorzenia postępowania (art. 340 k.p.k.), warunkowego umorzenia postępowania (art. 341 k.p.k.), skazania bez rozprawy (art. 335 k.p.k. w zw. z art. 343 k.p.k.), wniosku o dobrowolne poddanie się odpowiedzialności karnej w trybie art. 474 a k.p.k., czy też wniosku państwa obcego o wydanie osoby ściganej (art. 603 k.p.k.), przekazania i tymczasowego aresztowania (art. 607 I § 1 k.p.k.) lub odmowy przekazania osoby ściganej (art. 607 s § 3 k.p.k.) oraz adaptacji orzeczenia wydanego przez sąd obcego państwa (art. 611 c § 4 k.p.k.).

Na tej samej zasadzie należałoby ocenić jawność posiedzenia co do umorzenia postępowania i zastosowania środka zabezpieczającego (art. 354 pkt 2 k.p.k.), niemniej w tym przypadku w razie rozpoznania sprawy na rozprawie następuje obligatoryjne wyłączenie jej jawności (art. 359 pkt 1 k.p.k.). Ten sam wymóg powinien zatem obowiązywać w sytuacji procedowania na posiedzeniu.

Nieco inaczej przedstawia się natomiast kwestia posiedzeń prowadzonych w toku postępowania odwoławczego i kasacyjnego. W orzecznictwie strasburskim słusznie zwraca się uwagę, że jawność zewnętrzna nabiera większego znaczenia w związku z orzekaniem w I instancji, a nie jest tak istotna w postępowaniu odwoławczym i kasacyjnym, zwłaszcza wtedy, gdy przedmiotem analizy są kwestie prawne a nie faktyczne. „Natura” rozstrzyganych przez wyższą instancję sądową problemów może wówczas uzasadniać rezygnację z konwencyjnego wymogu jawności (*zob. P. Hofmański, A. Wróbel w: L. Garlicki (red.), Konwencja o ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Komentarz, t. I, Warszawa 2010, s. 353 – 354 i podane tam orzecznictwo, M.A. Nowicki, Europejski Trybunał Praw Człowieka.*

Orzecznictwo, t. I. Prawo do rzetelnego procesu sądowego, Kraków 2001, s. 45 i podane tam orzecznictwo, W. Jasiński, Jawność zewnętrzna posiedzeń sądowych w polskim procesie karnym, PiP 2009, nr 9, s. 74, tenże Jawność postępowania jako warunek rzetelnego procesu w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w: C. Kulesza (red.) System wymiaru sprawiedliwości a media, Białystok 2009, s. 121 – 138 i podane tam orzecznictwo w tym m.in. orzeczenie ETPCz z dnia 19 lutego 1996 r. w sprawie Botten przeciwko Norwegii (skarga nr 16206/90), § 39; orzeczenie ETPCz z dnia 21 września 1993 r. w sprawie Kremzov przeciwko Austrii (skarga nr 12350/86), § 58–59; orzeczenie ETPCz z dnia 29 października 1991 r. w sprawie Fejde przeciwko Szwecji (skarga nr 12631/87), § 26–27; orzeczenie ETPCz z dnia 29 października 1991 r. w sprawie Fejde przeciwko Szwecji (skarga nr 12631/87), § 31; orzeczenie ETPCz z dnia 29 października 1991 r. w sprawie Helmers przeciwko Szwecji (skarga nr 11826/85), § 31; orzeczenie ETPCz z dnia 26 maja 1988 r. w sprawie Ekbatani przeciwko Szwecji (skarga nr 10563/83), § 27).

Wydaje się, że w oparciu o podobną argumentację można skutecznie bronić poglądu o niejawności takich posiedzeń jak: rozpoznanie apelacji w trybie art. 439 § 1 k.p.k., czy też kasacji uznanej jako oczywiście bezzasadna lub oczywiście zasadna (art. 535 k.p.k.). W tym ostatnim przypadku dodatkowe znaczenie ma fakt, że – jak słusznie wywodzi się w doktrynie – rozpoznawanie kasacji nie jest rozpoznawaniem sprawy w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, ani orzekaniem o zasadności oskarżenia w sprawie karnej w rozumieniu art. 6 ust. 1 EKPCz (*P. Hofmański, Uzasadnienie postanowienia o oddaleniu kasacji (na tle postanowienia Trybunału Konstytucyjnego) PiP 2005, nr 7, s. 45-50*).

Pewne wątpliwości mogą natomiast dotyczyć posiedzeń, co do których ustawodawca wyłączył udział stron. Stanowią one stosunkowo liczną grupę, a ich niedostępność dla stron ma różnorodne uzasadnienie (zob. np. art. 180 § 2 k.p.k., art. 184 § 1 i § 5 k.p.k., art. 237 § 2 k.p.k., art. 237 a k.p.k., art. 500 § 4 k.p.k., art. 530 § 3 k.p.k., 532 § 3 k.p.k., art. 535 § 5 k.p.k., art. 544 § 3 k.p.k.). Wśród tego rodzaju posiedzeń występuje również posiedzenie nakazowe (art. 500 § 4 k.p.k.), na którym zapada wyrok skazujący, czyli rozstrzygnięcie co do odpowiedzialności karnej. Wątpliwe byłoby jednak w takich przypadkach procedowanie wprowadzie bez udziału stron, ale z udziałem publiczności. Wydaje się, że niepubliczny charakter postępowania nakazowego można uzasadniać samą jego istotą. Do przesłanek zastosowania tego trybu należy m.in. brak wątpliwości co do okoliczności czynu i winy

oskarżonego oraz bezprzedmiotowość rozprawy. Postępowanie nakazowe charakteryzuje również sprzeciw od wyroku, który ma charakter kasatoryjny i oznacza konieczność rozpoznania sprawy na zasadach ogólnych. Okoliczności te w pełni kompensują ograniczenie w zakresie jawności posiedzenia.

VI. Niezależnie od powyższego, zwrócić należy uwagę, że problematyka tzw. zewnętrznej jawności posiedzeń sądu karnego była już wielokrotnie przedmiotem rozważań doktrynalnych (zob. np. P. Hofmański, *O jawność posiedzeń sądowych w: A. Marek (red.), Współczesne problemy procesu karnego i jego efektywności. Księga pamiątkowa Profesora Andrzeja Bulsiewicza, Toruń 2004, s. 119 - 133, T. Grzegorzczak, *Udział stron i innych uczestników procesu w posiedzeniach sądu w sprawach karnych w: K. Krajewski (red.), Nauki penalne wobec problemów współczesnej przestępczości. Księga jubileuszowa z okazji 70. rocznicy urodzin Prof. A. Gaberle., Warszawa 2007, s. 173 – 183, S. Stypuła, *Udział publiczności w posiedzeniach sądu I instancji, Mon. Praw. 2007, Nr 21, s. 1191 i n., E. Trybuchowska, *Udział stron w posiedzeniu sądowym i rozprawie głównej jako warunek kontradyktoryjności procesu w: L. Bogunia (red.), Nowa kodyfikacja prawa karnego, t. XVIII, Wrocław 2005, s. 223 – 239, E. Trybuchowska, *Udział stron i innych uprawnionych osób w posiedzeniach sądowych w: J. Skorupka (red.) Rzetelny proces karny. Księga jubileuszowa Profesor Zofii Świdy Warszawa 2009, s. 467 – 480, B. Wójcicka, *Udział stron w posiedzeniu sądu w świetle zmian kodeksu postępowania karnego z 1997 r. w: K. Indecki (red.), Aktualne problemy prawa karnego, kryminologii i penitencjarystyki. Księga ofiarowana Prof. S. Lelentalowi w 45 roku pracy naukowej i dydaktycznej, Łódź 2004, s. 305 – 312, zob. także J. Kosowski, *Posiedzenie sądu a rozprawa w procesie karnym - wybrane zagadnienia, Studia Iuridica Lublinensia 2006, Nr VIII, s. 153 – 170, H. Paluszkiwicz, *W sprawie jednolitego modelu procedowania na posiedzeniach sądów karnych pierwszej instancji, Cz.PKiNP 2006, Nr 2, s. 199 – 214.********

Zagadnienie to wywołuje zasadnicze rozbieżności interpretacyjne. Z jednej bowiem strony w literaturze wskazuje się na potrzebę szerokiej interpretacji art. 96 k.p.k., twierdząc wprost, że nie ma przeszkód na zezwolenie stronie lub innej osobie na obecność w miejscu i czasie posiedzenia, o ile się na nie stawiła, także w sytuacji, gdy nie ma takiego uprawnienia lub obowiązku wynikającego z prawa procesowego (J. Grajewski, L. Paprzycki, M. Płachta, *Kodeks postępowania karnego, t. I, Warszawa 2003, s. 306*). Z drugiej natomiast przyjmuje się, że posiedzenia są jawne jedynie

wewnętrznie, i to w zakresie ograniczonym przez art. 96 k.p.k. (*T. Grzegorzcyk, Kodeks postępowania karnego. Komentarz, Warszawa 2008, s. 299*).

Argumentem na rzecz jawności zewnętrznej posiedzenia ma być okoliczność, iż w przepisach kodeksu postępowania karnego pojawiają się liczne koncesje na rzecz jawności zewnętrznej postępowania karnego toczącego się poza rozprawą. Należą do nich np. instytucja listu gończego, obowiązek powiadomienia o podejrzeniu popełnienia przestępstwa, możliwość udostępnienia akt postępowania przygotowawczego osobom innym niż strony i ich pełnomocnicy, obrońcy i przedstawiciele ustawowi, możliwość przybrania osoby do czynności przeszukania oraz na etapie jurysdykcyjnym udostępnienie wydanego na posiedzeniu wyroku do wglądu w sekretariacie sądu (art. 418a k.p.k.). Wskazuje się również, że do przyjęcia jawności posiedzeń skłania art. 42 § 2 u.s.p., który stanowi, iż sądy rozpoznają i rozstrzygają sprawy w postępowaniu jawnym. W związku zaś z faktem, że kodeks postępowania karnego nie zawiera przepisów wyłączających publiczność posiedzeń, nie może w takiej sytuacji znaleźć zastosowania art. 42 § 3 u.s.p., zgodnie z którym rozpoznanie sprawy w postępowaniu niejawnym lub wyłączenie jawności postępowania jest dopuszczalne jedynie na podstawie przepisów ustaw (*M. Rogacka – Rzewnicka, Zagadnienie jawności stosowania tymczasowego aresztowania, Prok. i Pr. 2009, nr 1, s. 50 - 51*). Innymi słowy brak w kodeksie postępowania karnego regulacji w kwestii jawności zewnętrznej posiedzeń otwiera możliwość stosowania art. 42 § 2 u.s.p.

Z kolei adherenci tezy przeciwnej podnoszą, że milczenie ustawodawcy w sprawie jawności zewnętrznej posiedzeń sądu jest zamierzonym rozwiązaniem, co nie pozwala na stosowanie w procesie karnym art. 42 § 2 u.s.p., natomiast wyłączenie udziału publiczności w posiedzeniach przez przepisy kodeksu postępowania karnego mieści się w granicach dopuszczalnego wyjątku od jawności, o jakim mowa w art. 42 § 3 u.s.p. Podkreśla się także, że jeżeli posiedzenia sądu miałyby być jawne, to trudno byłoby zrozumieć *ratio legis* art. 418 a k.p.k., który dotyczy publicznego udostępniania treści wyroku w wypadku wyrokowania poza rozprawą (*W. Jasiński, Jawność zewnętrzna posiedzeń sądu (nawiązanie do artykułu M. Rogackiej - Rzewanickiej), Prok. i Pr. 2010, nr 4, s. 35-37*; za niejawnym charakterem posiedzeń sądu opowiadają się także inni przedstawiciele doktryny zob. np. *C.P. Kłak, Postępowanie nakazowe w polskim procesie karnym a ochrona praw człowieka, Warszawa 2008, s. 280*, *M. Leciak, Wyłączenie jawności rozprawy z uwagi na ochronę tajemnicy*

państwowej w procesie karnym, PiP 2007, nr 2, s. 60, tenże, Tajemnica państwowa w zeznaniach świadka w polskim ustawodawstwie, Toruń 2007, s. 83, H. Paluszkiewicz, Posiedzenia „wyrokowe” sądu karnego I instancji w świetle niektórych zasad procesu karnego, Prok. i Pr. 2004, nr 4, s. 10, M. Rusinek, Tajemnica zawodowa i jej ochrona w polskim procesie karnym, Kraków 2007, s. 224, R.A. Stefański, Tajemnica przesłuchania z wyłączeniem jawności, Prok. i Pr. 2003, nr 11, s. 34).

Odwołując się z kolei do argumentów konstytucyjnych i konwencyjnych. zwolennicy tajności posiedzeń wskazują dodatkowo na szereg judykatów strasburskich ograniczających jawność z uwagi na potrzebę rozpoznania sprawy w rozsądnym terminie, czy też w związku z rozpoznaniem sprawy w postępowaniu kasacyjnym i odwoławczym (zob. np. *W. Jasiński, Jawność postępowania jako warunek rzetelnego procesu w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w: C. Kulesza (red.), System wymiaru sprawiedliwości a media, Białystok 2009, s.121 – 138).*

W doktrynie procesu karnego wyrażany jest także pogląd pośredni, zgodnie z którym jawne zewnętrznie są jedynie te posiedzenia, na których dochodzi do wydania wyroku. Taki wniosek wywodzi się z art. 45 ust. 1 Konstytucji RP oraz art. 6 ust. 1 EKPCz, które przewidują prawo każdego do jawnego procesu. Jeżeli bowiem przedmiotem posiedzenia będzie „sprawa” w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji RP oraz „rozstrzygnięcie o zasadności oskarżenia w sprawie karnej”, o czym mowa w art. 6 ust. 1 EKPCz, to powinno być ono dostępne nie tylko dla stron, ale również dla publiczności. W konsekwencji – uwzględniając sformułowany w art. 8 ust. 2 Konstytucji RP nakaz bezpośredniego stosowania jej przepisów – przyjąć trzeba jawność tego rodzaju posiedzeń (*S. Steinborn w: J. Grajewski, L. Paprzycki, S. Steinborn, Kodeks postępowania karnego. Komentarz, t. I, Warszawa 2010, s. 356, P. Hofmański, S. Zabłocki, Elementy metodyki pracy sędziego w sprawach karnych, Kraków 2006, s.124).*

Polemizując z tym ostatnim stanowiskiem zwraca się uwagę, że ETPCz nie neguje możliwości rezygnacji z wymogu publicznego procesu, pod warunkiem że nie pozostaje to w sprzeczności m.in. z zasadą rzetelnego procesu (*T. Grzegorzcyk, Recenzja książki P. Hofmańskiego i S. Zabłockiego, Elementy metodyki pracy sędziego w sprawach karnych, Kraków 2006, Pal. 2006, Nr 11-12, s. 197).*

VII. Na marginesie zwrócić należy uwagę, że w poprzednim stanie prawnym (k.p.k. z 1969 r.) w doktrynie powszechnie przyjmowano, że posiedzenia sądu

karnego nie są jawne (tak m.in. S. Śliwiński, *Polski proces karny przed sądem powszechnym. Zasady ogólne*, Warszawa 1959, s. 78; A. Kaftal, *Jawność postępowania karnego w świetle nowego kodeksu postępowania karnego*, *Nowe Prawo* 1969, nr 11–12, s. 1639, S. Kalinowski, *Rozprawa główna w polskim procesie karnym*, Warszawa 1975, s. 15, R. Kmieciak, *Posiedzenie sądu w procesie karnym. Prawnodowodowa problematyka orzekania poza rozprawą*, Lublin 1993, s. 11, tenże, *Z problematyki prawnodowodowej posiedzenia „niejawnego” sądu (uwagi w związku z projektem k.p.k.)*, w: S. Waltoś (red.), *Problemy kodyfikacji prawa karnego. Księga ku czci prof. Mariana Cieślaka*, Kraków 1993, s. 405). Jak się wydaje zagadnienie to musi zostać jednak przewartościowane z uwagi na niezaprzeczalny wzrost znaczenia tego rodzaju forum sądowego i wspomnianą już kwestię orzekania w przedmiocie procesu poza rozprawą.

VIII. Zagadnienie dostępu publiczności do posiedzeń sądowych jest nie tylko zauważalne i szeroko dyskutowane w doktrynie ale również stanowi przedmiot prac legislacyjnych. W przygotowanym przez Komisję Kodyfikacyjną Prawa Karnego projekcie ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego i niektórych innych ustaw (*projekt w wersji udostępnionej na stronie www.ms.gov.pl*) przewiduje się wprowadzenie art. 95 a k.p.k. Projektowany przepis *explicite* określa zasady udziału publiczności w posiedzeniach sądowych, a proponowana regulacja ma następujące brzmienie:

„Art. 95a. § 1. Posiedzenie sądu odbywa się z wyłączeniem jawności, chyba że ustawa stanowi inaczej albo prezes sądu lub sąd zarządzi inaczej.

§ 2. Jawne są posiedzenia, o których mowa w art. 340, 341, 343, 343a, 343b, 489 § 1, 603, 607i § 1, 607s § 3 i art. 611c § 4.

§ 3. Do posiedzeń, które odbywają się jawnie, przepisy rozdziału 42 stosuje się odpowiednio.”

W ocenie Komisji kwestia jawności posiedzeń sądowych w ogóle nie była dotąd uregulowana w kodeksie, w którym zamieszczono jedynie przepisy odnoszące się do udziału stron w posiedzeniach sądowych, co jednak nie ma nic wspólnego z tzw. jawnością zewnętrzną, czyli publicznością postępowania. Kwestia jawności posiedzeń ma zasadnicze znaczenie z punktu widzenia zachowania standardu rzetelnego procesu, zaś art. 45 ust. 1 Konstytucji RP gwarantuje prawo do „jawnego rozpatrzenia sprawy”, a nie do jawności rozprawy. Zdaniem Komisji Kodyfikacyjnej niezbędne jest zatem zagwarantowanie dostępności publiczności do sali posiedzeń sądowych we

wszystkich tych sprawach, w których rozpatrywana jest „sprawa” w znaczeniu konstytucyjnym. Oznacza to, że nie ma potrzeby deklarowania jawności (zewnętrznej) wszystkich posiedzeń sądowych, także tych, które dotyczą zagadnień ściśle incydentalnych (*uzasadnienie projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego i niektórych innych ustaw, s. 68-69*).

IX. Mając na uwadze przedstawione rozbieżności w wykładni art. 96 k.p.k., oraz konieczność ujednoczenia praktyki w zakresie jawności zewnętrznej posiedzeń za uzasadnione uznano wystąpienie z wnioskiem o rozstrzygnięcie przez skład siedmiu sędziów Sądu Najwyższego zagadnienia prawnego sformułowanego na wstępie.

Postanowienia sądów powszechnych, na które powołano się we wniosku:

Sądy Apelacyjne:

- *postanowienie Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 19 lutego 2008 r. (II AKz 100/08),*
- *postanowienie Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 11 sierpnia 2009 r. (II AKz 1006/09),*
- *postanowienie Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 2 lipca 2010 r. (II AKz 517/10),*
- *postanowienie Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 26 października 2010 r. (II AKz 791/10),*
- *postanowienie Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 27 stycznia 2011 r. (II AKz 1/11),*
- *postanowienie Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 8 grudnia 2010 r. (II S 69/10),*
- *postanowienie Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 5 stycznia 2011 r. (II S 84/10),*
- *postanowienie Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 19 stycznia 2011 r. (II S 880/10),*
- *postanowienie Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 14 września 2011 r. (II S 40/11),*
- *postanowienie Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 29 września 2011 r. (II S 40/11).*

Sądy Okręgowe:

- *postanowienie Sądu Okręgowego w Zamościu z dnia 7 lipca 2008 r. (II Kp 111/08),*
- *postanowienie Sądu Okręgowego w Zamościu z dnia 7 lipca 2008 r. (II Kp 112/08),*
- *postanowienie Sądu Okręgowego w Zamościu z dnia 7 lipca 2008 r. (II Kp 113/08),*
- *postanowienie Sądu Okręgowego w Zamościu z dnia 7 lipca 2008 r. (II Kp 114/08),*
- *postanowienie Sądu Okręgowego w Zamościu z dnia 7 lipca 2008 r. (II KP 115/08),*
- *postanowienie Sądu Okręgowego w Zamościu z dnia 7 lipca 2008 r. (II Kp116 /08),*
- *postanowienie Sądu Okręgowego w Zamościu z dnia 7 lipca 2008 r. (II Kp 117/08),*
- *postanowienie Sądu Okręgowego w Lublinie z dnia 2 sierpnia 2011 r. (IV Kp 528/11),*
- *postanowienie Sądu Okręgowego w Lublinie z dnia 10 lutego 2011 r. (IV K 505/10),*
- *postanowienie Sądu Okręgowego w Lublinie z dnia 29 marca 2011 r. (IV K 62/11),*
- *postanowienie Sądu Okręgowego w Lublinie z dnia 9 sierpnia 2011 r. (IV K 231/11).*

Sądy Rejonowe:

- *postanowienie Sądu Rejonowego w Płocku z dnia 31 sierpnia 2009 r. (VII K 405/09),*
- *postanowienie Sądu Rejonowego w Augustowie z dnia 26 maja 2010 r., (II K 175/10),*
- *postanowienie Sądu Rejonowego w Radomiu z dnia 20 czerwca 2011 r., (II Kp 203/10),*
- *postanowienie Sądu Rejonowego Gdańsk – Północ z dnia 14 września 2011 r. (II Kp 614/11).*